

กระบวนทรรศน์ใหม่ทางการศึกษา

(New Education Paradigm)

จากการ **สอน** ถ่ายทอดเนื้อหาวิชาในห้องเรียนสู่การ **เรียนรู้** ทุกพื้นที่ของชีวิต

ประเวศ วะสี

๑.

นอกจากกระบวนการที่ล่าช้าทางการศึกษาที่ล่าช้า

การปฏิรูปการศึกษาที่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะยังอยู่ในกระบวนการที่ล่าช้า การปฏิรูปการศึกษาที่ล่าช้า กระบวนการที่ล่าช้าคือ

“การศึกษาที่เน้นการ **สอน** โดยการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาในห้องเรียน”

โดยที่ในปัจจุบันเนื้อหาวิชาต่างๆเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่เวลามีอยู่เท่าเดิมการถ่ายทอดและท่องจำเนื้อหา โดยไม่จำเป็นเพราะค้นเองได้ ทำให้จำกัดและทำลายโอกาสในการสร้างสรรค์ศักยภาพอื่นๆ ของความเป็นมนุษย์

เช่น ทำให้ทำงานไม่เป็น ขาดความอดทน ขาดความรับผิดชอบ

ขาดทักษะในการอยู่ร่วมกัน

จัดการไม่เป็น คิดไม่เป็น

ไม่เข้าใจความเป็นจริงของแผ่นดินไทย

ขาดทักษะในการเรียนรู้

ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าการศึกษาแบบนี้ได้สร้างคนที่มีความจำกัด หรือ “พิการ” ไม่ได้พัฒนาคนให้เต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์

ระบบการศึกษาแบบนี้ครูจะเป็นผู้ล่าสมัยโดยรวดเร็ว เพราะครูเอาแต่สอน (ความรู้เก่า) ถ้าครูเป็นผู้เรียนรู้ครูก็จะไม่ล่าสมัย ในระบบการศึกษาที่เน้นการ **สอน** จึงมีปัญหาเรื่องคุณภาพครูอย่างไม่รู้จะแก้ไขอย่างไร จึงจำเป็นต้องออกจากกระบวนทรรศน์เก่า แห่งการ **สอน** ไปสู่กระบวนทรรศน์ใหม่แห่งการ **เรียนรู้**

๒.

กระบวนทรรศน์ใหม่ทางการศึกษาที่เน้นการส่งเสริมการ **เรียนรู้**
โดยเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

โปรดสังเกตว่าในกระบวนการทรรศน์เก่าที่เน้นการ **สอน** วิชานั้นเป็นการแยกส่วนการศึกษาออกจากชีวิต คือชีวิตก็อย่างหนึ่ง การศึกษาก็อีกอย่างหนึ่ง แยกส่วนไปเอาวิชาเป็นตัวตั้ง อะไรที่ไม่เอาชีวิตและการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้งจะนำไปสู่สภาวะวิกฤตเสมอ ดังที่ประเทศตะวันตกขณะนี้กำลังประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม อยู่อย่างไม่มีทางแก้ไขเพราะพัฒนาแบบแยกส่วนการว่างงานเป็นปัญหาใหญ่อย่างหนึ่ง

ของสหรัฐอเมริกาและยุโรป ในประเทศอิตาลีคนหนุ่มสาวไม่มีงานทำถึง ๓๗ เปอร์เซ็นต์ การทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การเรียนรู้ที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง จึงต้องเรียนรู้จากการทำงาน และจะต้องไม่มีการว่างงานด้วยเป็นต้น

ฉะนั้น จึงต้องสังเกตคำว่า **การเรียนรู้โดยเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง** ให้ดีๆ

เพราะต่างจากระบบการศึกษาเดิมที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง

การเรียนรู้โดยเอาชีวิตเป็นตัวตั้งหมายถึง เรียนรู้ในทุกขั้นตอนของชีวิต ในทุกสถานการณ์ของชีวิต ในทุกมิติของชีวิต ตรงกับคำที่ว่า “การเรียนรู้คือชีวิต ชีวิตคือการเรียนรู้”

โดยนัยนี้ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้หมด พ่อแม่ก็เป็นผู้เรียนรู้ ครูก็เป็นผู้เรียนรู้ นายหรือผู้บังคับบัญชาก็เป็นผู้เรียนรู้ ผู้ป่วยก็เป็นผู้เรียนรู้ หมอก็เป็นผู้เรียนรู้พยาบาลก็เป็นผู้เรียนรู้ รัฐมนตรีก็เป็นผู้เรียนรู้ คณะกรรมการก็เป็นผู้เรียนรู้ ฯลฯ

เมื่อเป็นเช่นนี้จะเกิดสัมพันธภาพใหม่

สัมพันธภาพเดิมเป็นสัมพันธภาพเชิงอำนาจ แบบที่เรียกว่าท็อปดาวน์ พ่อแม่ก็ท็อปดาวน์ต่อลูก ครูก็ท็อปดาวน์ต่อนักเรียน นายก็ท็อปดาวน์ต่อลูกน้อง หมอก็ท็อปดาวน์ต่อคนไข้ ฯลฯ สัมพันธภาพเชิงอำนาจก่อให้เกิดความบิบบั่น เป็นทุกข์สัมพันธ์และไม่ส่งเสริมปัญญา สัมพันธภาพใหม่ หรือสัมพันธภาพแห่งการเรียนรู้ (Learning relationship) เป็นการถอนตัวออก

จากอำนาจไปสู่กระบวนการทางปัญญา ทุกฝ่ายจะฉลาดขึ้นหมด มีความสุข
ที่เกิดความรู้ใหม่ และสัมพันธภาพใหม่ที่ไม่ใช่เชิงอำนาจ การเรียนรู้ที่ดีจึงเป็น
ความสุข

มนุษย์ต้องการและแสวงหาความสุข ดังที่เสียเงินเสียทองกันมากมาย แต่
อาจไม่ได้ความสุขที่ปรารถนา มีหน้าซำยังอาจโง่งง หรือเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา

แต่ถ้าการเรียนรู้ที่ดีทำให้เกิดความสุขด้วย ทำให้ฉลาดขึ้นด้วย และทำ
ให้เกิดสัมพันธภาพใหม่ที่ดีดังกล่าวกว่าข้างต้น การเรียนรู้ที่ดีจึงเป็นสิ่งที่
ประเสริฐที่สุดของมนุษย์ น่าสนใจที่สุด น่าลงทุนที่สุด น่าเป็นนโยบายและ
ยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของชาติ

และเนื่องจากการเรียนรู้ มีการลดตัวตนหรือลดการใช้อำนาจ ซึ่งถ้า
ใช้ภาษาทางพระก็ว่าลดตัณหา มานะและทิฐิ การเรียนรู้จึงเป็นการปฏิบัติ
ธรรมไปในตัว

ท่านอาจารย์พุทธทาสซึ่งเป็นตัวอย่างของบุคคลเรียนรู้ เมื่อมีคนถามว่า
“ท่านอาจารย์เลี้ยงไก่ไว้ทำไม” ท่านตอบว่า “เลี้ยงไว้เป็นครู” คือท่านเรียนรู้
จากทุกสิ่งทุกอย่าง (ที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ไม่ได้มีแต่ห้องเรียน
เท่านั้น) เมื่อป่วยท่านก็ว่าความป่วยทำให้ท่านฉลาดขึ้น คือมนุษย์ควรจะ
เรียนรู้จากทุกสิ่งทุกอย่างรวมทั้งจากความเจ็บป่วยด้วย เมื่อกินแกงแล้วมันไม่

อรรอย ท่านสอนว่าอย่าไปโกรธมัน ให้ถือว่าได้เรียนรู้ของใหม่ แม้แต่สภาวะที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อถือเป็นการเรียนรู้ก็กลายเป็นความสุขไปได้

การเรียนรู้จึงเป็นอะไรที่ยิ่งใหญ่จริงๆ ฉะนั้นจึงควรส่งเสริม “การเรียนรู้ของคนทั้งมวล-คนทั้งมวลเพื่อการเรียนรู้”(Learning for All – All for Learning)โดยที่

บุคคลควรเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ครอบครัวเป็นครอบครัวแห่งการเรียนรู้

ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ที่ทำงานเป็นที่ทำงานแห่งการเรียนรู้

เมืองเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้

จังหวัดเป็นจังหวัดแห่งการเรียนรู้

สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ประเทศเป็นประเทศแห่งการเรียนรู้

โลกเป็นโลกแห่งการเรียนรู้

๓.

ระบบการศึกษาเพื่อแก้วิกฤตเชิงโครงสร้าง-ระบบการศึกษา เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ระบบการศึกษาควรจะเป็นพลังของชาติในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่แล้วมาเราคิดว่าการศึกษาคือการพัฒนาคน คนที่ได้รับการศึกษาหรือพัฒนาจะเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาของชาติ แนวคิดนี้คงไม่ผิด แต่ไม่พอ เพราะปรากฏว่าการศึกษิตตามแนวคิดนี้ไม่สามารถแก้วิกฤตชาติได้ แม้ในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วและเป็นต้นแบบของเสรีภาพและประชาธิปไตย ขณะนี้ปรากฏว่ามีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมสุดๆ อันเป็นต้นเหตุของปัญหาทางสุขภาพและสังคมต่างๆ จนถึงขั้นเกิดความระส่ำระสาย

ในสังคมไม่ได้มีแต่เรื่องคุณภาพคนเท่านั้น แต่ยังมีมิติเชิงโครงสร้าง ปัญหาเชิงโครงสร้างเป็นปัญหาที่รุนแรงมาก จนกลบข้ามปัจจัยอื่นๆ ประเทศไทยมีทรัพยากรต่างๆ มาก เกินพอที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ก็ติดอยู่ในสภาวะวิกฤตต่างๆจนชะงักงัน และเสี่ยงต่อการเกิดมิลลันเนียมช็อก เพราะโครงสร้างอำนาจ* มีปัญหา การรวมศูนย์อำนาจการปกครองไว้ที่

*ดู “ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ” โดยคณะกรรมการปฏิรูปที่มีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน จัดพิมพ์โดยสำนักงานปฏิรูป

ส่วนกลาง ทำให้เกิดปัญหานานาชนิด เช่น (๑) ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ (๒) เกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจรวมศูนย์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังเช่นเกิดความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (๓) ระบบราชการอ่อนแอเพราะใช้อำนาจมากกว่าปัญญา (๔) คอร์รัปชันหนักหนาสาหัส เพราะอำนาจเข้มข้นที่ไหน คอร์รัปชันเข้มข้นที่นั่น (๕) การแย่งชิงอำนาจสูงสุดทางการเมืองรุนแรงเพราะใครชนะกินรวบหมดทั้งประเทศ ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะลงทุนด้วยจำนวนเงินมหาศาล หรือแม้การใช้ความรุนแรง ทำให้การเมืองมีคุณภาพต่ำ (๖) ทำให้ทำรัฐประหารง่าย

ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานของประเทศ เมื่อฐานของประเทศอ่อนแอ ประเทศก็ไม่มั่นคง อะไรที่ฐานอ่อนแอก็ทรุดตัวและแตกสลายง่าย นั่นคือสิ่งที่เกิดกับประเทศไทย เพราะการรวมศูนย์อำนาจการปกครอง ระบบการศึกษา ก็เป็นส่วนหนึ่งของการปกครองที่ถูกรวมศูนย์ด้วย ระบบการศึกษาที่ผ่านมา จึงมีส่วนที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอด้วย ในการปฏิรูปประเทศต้องกระจายอำนาจไปให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ระบบการศึกษาจึงต้องเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจด้วย นั่นคืออยู่ในกระบวนการชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง โดย

การศึกษาต้องทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็งต้องจัดการการศึกษา
การศึกษาต้องทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็ง ท้องถิ่นเข้มแข็งต้องจัดการการศึกษา

การศึกษาต้องทำให้จังหวัดเข้มแข็ง จังหวัดเข้มแข็งต้องจัดการการศึกษา

ระบบการศึกษาไม่ควรเป็นเอเยนต์ส่งคนจากพื้นที่เข้าส่วนกลางอีกต่อไป

ที่ว่าจัดการตนเองนั้น คือ จัดการพัฒนาอย่างบูรณาการและจัดการพัฒนานโยบาย

การพัฒนาอย่างบูรณาการทำให้เกิดความยั่งยืน

ความไม่ยั่งยืนเกิดจากการพัฒนาแบบแยกส่วน เช่น พัฒนาเศรษฐกิจเป็นเอกเทศ โดยไม่เชื่อมโยงกับสังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างบูรณาการนั้น โดยทั้ง ๓ ภาค คือ เศรษฐกิจ - สังคม - สิ่งแวดล้อม ต้องเชื่อมโยงกัน โดยพิศดาร ๘ องค์ประกอบคือ “เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - วัฒนธรรม - สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย” ต้องเชื่อมโยงกัน โดยที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนที่ ๑๑ เป็นแผนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงควรเข้ามาประสานให้ระบบการศึกษาเป็นระบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วย

เป้าหมายของเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับสังคมและสิ่งแวดล้อม จะเป็นเศรษฐกิจที่ดูแต่จีดีพีไม่ได้ แต่ต้องดูที่การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่สัมมาชีพหมายถึงอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียน

สิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ เพราะฉะนั้นการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่
ไม่ได้เป็นแต่เศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นทั้งสังคม สิ่งแวดล้อม และศีลธรรม ด้วย

**การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่จึงเป็นปัจจัยของความร่มเย็นเป็นสุข
ควรเป็นเป้าหมายของการพัฒนา**

การศึกษาจึงควรมีเป้าหมายในการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ด้วย

อย่าเอาอย่างการศึกษาตะวันตกไปเสียทั้งหมด เพราะตะวันตกก็กำลังมี
ปัญหาทางเศรษฐกิจ การไม่มีงานทำ ความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาไม่ยั่งยืน

ระบบการศึกษาต้องเป็นพลังของการแก้วิกฤตชาติ โดยปรับโครงสร้าง
อำนาจใหม่ และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างบูรณาการ มีการสร้าง
สัมมาชีพเต็มพื้นที่ เป็นอาทิ การพัฒนาอย่างบูรณาตต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง
เอากระทรวงทบวงกรมหรือหน่วยงานเป็นตัวตั้งไม่ได้ เพราะจะพัฒนาแบบ
แยกส่วน ประเทศไทยพัฒนาโดยเอากรมเป็นตัวตั้งมาโดยตลอด จึงพัฒนา
อย่างบูรณาการไม่สำเร็จ การจัดการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวลซึ่งจะ
กล่าวถึงต่อไปจึงต้องไม่เอากระทรวงศึกษาธิการหรือโรงเรียนเป็นตัวตั้ง แต่
เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง

๔.

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ดี - และสร้างผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของเราคือ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่ทุกคน และทุกองค์กรเป็นบุคคลเรียนรู้ และองค์กรเรียนรู้ มีกระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่ พัฒนาคนให้เต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์ พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันด้วยความสุข อย่างยั่งยืน

การแสวงหากระบวนการเรียนรู้ที่ดีและสร้างผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ จึงเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ควรมีการตั้ง “สถาบันวิจัย และพัฒนาการเรียนรู้” (สพร.) เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวโดยเป็นสถาบันอิสระ ภายใต้หรือสนับสนุนโดย สสค. (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน)

สพร. ควรสำรวจว่าความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ดี และผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ คืออย่างไร อยู่ที่ไหนบ้าง ทั้งในประเทศไทยและในโลก ส่งเสริมการสร้างผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ การนำความรู้ไปใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ วิจัย ผลการปฏิบัติ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สังเคราะห์ความรู้ให้ดียิ่งๆขึ้นไปเรื่อยๆ เป็นกระบวนการต่อเนื่อง

ตัวอย่างของกระบวนการเรียนรู้ที่ดีกำลังที่กำลังมีผู้สนใจและปฏิบัติกัน
อยู่ก็เช่น

- Brain - based learning
- Work - based learning
- Community - based learning
- Constructionism
- 21st Century Skill
- Transformative learning
- การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ(Interactive learning through action)

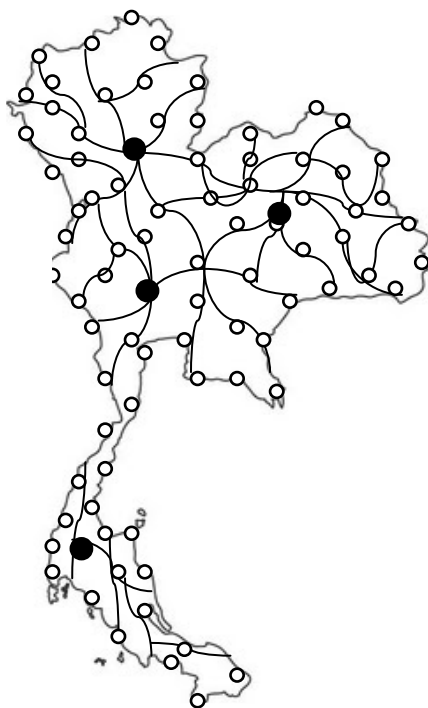
เหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่าง ถ้าศึกษาสำรวจจะพบอย่างอื่น ๆ อีกมากและ
บางอย่างก็ไม่มีชื่อเรียกว่าอะไร

มหาวิทยาลัยทุกแห่งควรมี“สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้” และ
สร้างผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ให้ถึงมวลวิกฤต (critical mass) ซึ่งนอกจากจะ
เป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยเองแล้ว ยังเป็น
ประโยชน์ต่อการปฏิรูปการศึกษานอกมหาวิทยาลัยด้วย

เนื่องจากวิธีปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล ควรจะใช้จังหวัดเป็นฐานของ
การปฏิรูป ซึ่งอาจเรียกว่า “การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวลของจังหวัด”
ในแต่ละจังหวัดจึงควรมีการทำแผนให้มีผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ให้พอเพียง

แม้จะมีการพูดถึง “สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้” ไม่ได้หมายความว่าผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้จะมากระจุกกันอยู่ในสถาบัน แต่ควรกระจายกันอยู่ทั่วประเทศและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย

รูปที่ ๑
เครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ
การเรียนรู้ทั่วประเทศ

- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้
ทำหน้าที่ส่งเสริมเครือข่าย

๕.

พื้นที่แห่งการเรียนรู้ - ทรัพยากรทั้งหมดเพื่อการเรียนรู้

ในกระบวนทัศน์ใหม่แห่งการศึกษา ที่เปลี่ยนจากการสอนการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาในห้องเรียนไปสู่การเรียนรู้ที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง พื้นที่แห่งการเรียนรู้ไม่ได้มีแต่ห้องเรียนอีกต่อไป แต่เป็นพื้นที่ในชีวิตและสังคม

ทั้งหมด ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ไม่ได้มีแต่ครูที่สอนในห้องเรียนและหนังสือ
ตำรับตำราเท่านั้นอีกต่อไป แต่หมายถึงทรัพยากรทั้งหมดในสังคมต้อง
นำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ (All for Learning) ซึ่งเป็นการออกจากที่แคบไปสู่
การเปิดพื้นที่การเรียนรู้อันกว้างขวาง

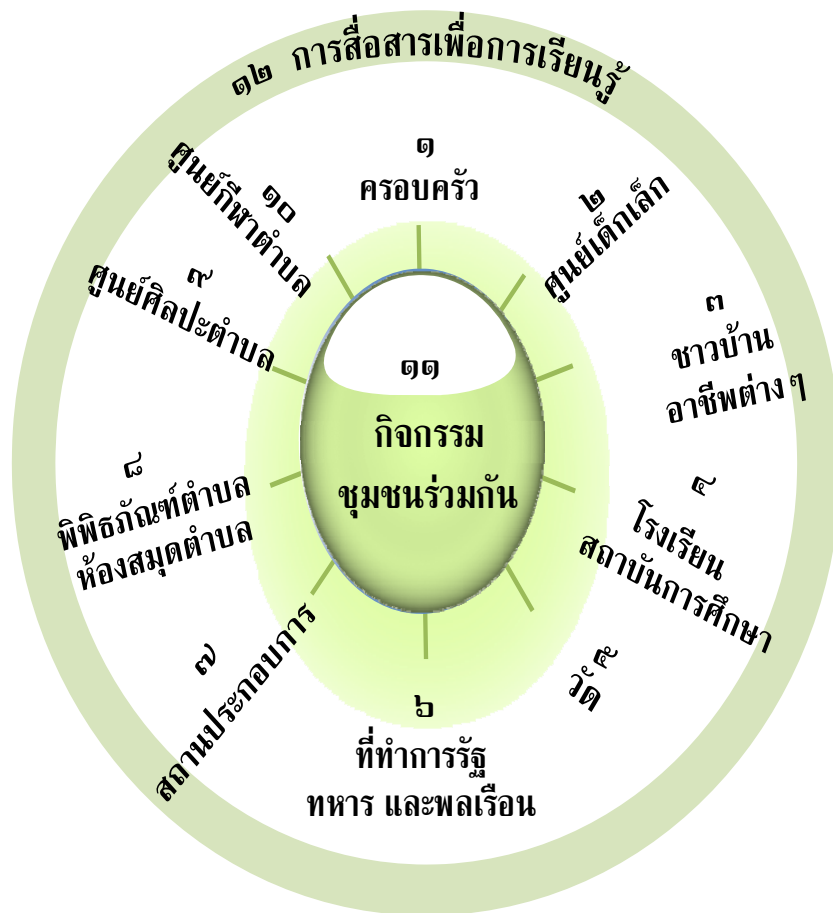
เหมือนออกจากที่อึดอัดคับแคบหรือกระถางบอนไซไปสู่อิสรภาพแห่ง
ความมั่งคั่งอันหลากหลายในพื้นที่เปิดกว้าง

การศึกษาคือความมั่งคั่งโดยอิสระอย่างหลากหลาย ไม่ใช่การ
ควบคุม ระบบควบคุมไม่เข้ากับความมั่งคั่ง

รูปที่ ๒ แสดงหน้าปัทม์แห่งการเรียนรู้เต็มพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย(๑)
ครอบครัว - (๒)ศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งรวมถึงโรงเรียนอนุบาลด้วย เด็ก
ปฐมวัย ในพื้นที่ทุกคนควรได้รับการเลี้ยงดู หรือมีการเรียนรู้ที่ดีที่จะเริ่มต้น
พัฒนาการที่ดีอันเป็นทุนชีวิต ความสำคัญอยู่ที่พ่อแม่ ครูพี่เลี้ยงเด็กเล็ก ครู
อนุบาล ทุกชุมชนท้องถิ่นต้องดูแลให้บุคคลสำคัญอันเป็นกัลยาณมิตรของ
เด็กเล็กเหล่านี้ มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการดูแลเด็กเล็ก

(๓)ชาวบ้านที่มีอาชีพต่าง ๆ ต้องถือว่าชาวบ้านแต่ละคนมีความรู้ ความ
ชำนาญในเรื่องต่างๆ และเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ทุกพื้นที่ควรสำรวจและมีระบบ
ข้อมูลว่าใครชำนาญเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นHuman mapping

แผนที่ความรู้ในตัวคนนี้จะมียุทธศาสตร์ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ จิตใจ และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เราเรียกว่าเรียนรู้จากชาวบ้าน

รูปที่ ๒ หน้าปัดแห่งการเรียนรู้เต็มพื้นที่

(๔)โรงเรียน/สถาบันการศึกษา โรงเรียนและสถาบันการศึกษาควรปรับจากการสอน ถ่ายทอดเนื้อหาวิชา เป็นส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ อันหลากหลาย และแตกต่างกันตามความชอบของแต่ละคน ให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่น ยอมรับและร่วมมือกับหน่วยการเรียนรู้อื่นๆ นอกโรงเรียน ถ้าโรงเรียนสามารถสร้างฉันทะและทักษะในการเรียนรู้ได้เองอย่างต่อเนื่องก็จะเป็นคุณอย่างยิ่ง

(๕)วัด มีวัดถึง ๓๐,๐๐๐ วัด เป็นทรัพยากรอันมีค่ามหาศาล ชุมชนควรจะส่งเสริมให้วัดมีการจัดการที่ดี จัดการให้มีความร่วมมือกัน สะอาด สงบ มีต้นไม้ มาก มีพระและอุบาสกอุบาสิกาที่มีความรู้ความชำนาญ มีกิจกรรมทางสังคม ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เช่น เรื่องผู้สูงอายุ เรื่องการ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ วัดก็จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ

(๖)ที่ทำการของรัฐทั้งทหารและพลเรือน ที่ทำการของรัฐทั้งทหารและพล เรือนเป็นทรัพยากรอันมหาศาลทั่วประเทศ มีทั้งพื้นที่ อาคาร เครื่องมือ บุคลากร กิจกรรมหรือหน้าที่ ที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ ทั้งหมด เป็นทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้อันมโหฬาร

(๗)สถานประกอบการ สถานประกอบที่จะประสบความสำเร็จต้องทำงาน เป็น มีความอดทน และรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ขาดหายไปจากผู้ได้รับ การศึกษาแบบท่องหนังสือในโรงเรียน สถานประกอบการมีอยู่เป็นหมื่นๆ แห่งทั่วประเทศ ควรจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ควรจะมีการจัดการการ เรียนรู้ที่ผู้ประกอบการก็ได้รับประโยชน์จากแรงงานราคาถูกลง ขณะเดียวกันผู้ ฝึกงานก็มีรายได้ไปพร้อมกับได้เรียนรู้ ในทางการแพทย์ได้ใช้ระบบนี้มานาน แล้ว คือการที่นักศึกษาแพทย์ แพทย์ฝึกหัด แพทย์ประจำบ้าน เรียนรู้จากการ ทำงานจริงในโรงงาน (โรงพยาบาล)

(๘)-(๑๐)ห้องสมุดตำบล - พิพิธภัณฑ์ตำบล ศูนย์ศิลปะตำบล ศูนย์กีฬาตำบล ศูนย์ทั้ง ๓ ชนิดนี้ควรสร้างขึ้นทุกตำบล โดย อบต. หรือเทศบาล ซึ่งจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในพื้นที่ เดียวนี้มีความรู้แล้วว่า สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ดนตรี ศิลปะ การเคลื่อนไหวกาย กิจกรรมร่วมกัน มีความสำคัญในการกระตุ้นสมอง

(๑๑)กิจกรรมชุมชนร่วมกัน ไม่ว่าจะอยู่ในหน่วยเรียนรู้อะไร ควรจะร่วมกันในกิจกรรมชุมชน กิจกรรมชุมชนอาจเป็นการทำแผนชุมชนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม งานศิลปวัฒนธรรมชุมชน ฯลฯ กิจกรรมร่วมกันในชุมชนทำให้ชุมชนมีชีวิตชีวา ทุกชีวิตมีความหมาย คนเฒ่าคนแก่ตลอดไปจนเด็กและเยาวชน มามีปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสานใจเข้ามาหากัน เด็กและเยาวชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนร่วมกัน จะมีความสุขและความมั่นใจในตนเอง เป็นการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนอย่างสำคัญ ซึ่งจะไม่ได้จากการเรียนรู้โดยท่องตำราอย่างเดียว

เนื่องจากกิจกรรมชุมชนร่วมกันหรือหน่วยเรียนรู้ที่ ๑๑ เป็นตัวร่วมของทุกหน่วยเรียนรู้ จึงเขียนไว้ตรงกลางตรงหน้าปัทม์แห่งการเรียนรู้ในรูปที่ ๒

(๑๒)การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ เทคโนโลยีการสื่อสารทุกรูปแบบจะเข้าถึงคนทุกคนในอนาคตอันใกล้ ควรจะนำมาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้สำหรับทุกหน่วยการเรียนรู้ในพื้นที่ตั้งแต่ (๑) ถึง (๑๑) (ในรูปที่ ๒) ควรมีการ

ตั้ง “สถาบันวิจัยการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้” เพื่อรวบรวมผู้เชี่ยวชาญการ
เรียนรู้และการสื่อสารมาทำงานให้การสื่อสารเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้
ทุกประเภทโดยรวดเร็วและทั่วถึงโดยที่เรื่องที่ (๑๒) การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้
เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในทุกหน่วยการเรียนรู้ จึงเขียนไว้ในวงนอกที่
โอบล้อม (๑๑) – (๑๑) ไว้ในหน้าปัดหมั้นแห่งการเรียนรู้เต็มพื้นที่ (รูปที่ ๒)

หน่วยการเรียนรู้ทั้ง ๑๒ หน่วย น่าจะครอบคลุมทุกกลุ่มเรียนรู้และเป็น
การระดมทรัพยากรทั้งมวลเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีมากมาย นอกเหนือไปจาก
ห้องเรียน

๒.

การจัดการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล โดยเอาพื้นที่จังหวัดเป็นตัวตั้ง

ถ้าตามเรื่องมาตามลำดับ ก็จะเห็นได้ชัดเจนว่าการปฏิรูปการเรียนรู้
เพื่อคนทั้งมวลจะเอากระทรวงศึกษา หรือโรงเรียน หรือครู เป็นตัวตั้งไม่ได้
แต่ต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง เพราะในพื้นที่มีทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้อื่นๆ
นอกเหนือไปจากโรงเรียนอีกมากมาย บุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบันในพื้นที่
เมื่อถักทอกันทำงาน จะเกิดพลังมหาศาลที่ทำให้ทำเรื่องยากๆ ได้

สสค. (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน)
ได้ทดลองทำงานปฏิรูปการเรียนรู้โดยเอาจังหวัดเป็นตัวตั้ง ปรากฏว่าเป็นไป

ตามคาด คือมีผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมในกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ของจังหวัดเป็นจำนวนมาก นายกอบต. นายกเทศมนตรี และนายกอบจ. เป็นกำลังสำคัญหรือผู้นำของการปฏิรูปการเรียนรู้ในพื้นที่ บางจังหวัดก็มี ปลัดจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดเข้ามาร่วมผลักดันการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งเป็นพลังที่แข็งแกร่งมากกว่าเฉพะพลังของโรงเรียน

จากการทำงานนำร่องของ สสค. ก็เห็นชัดเจนว่าจังหวัดควรเป็นหน่วยของการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล ที่สำคัญที่สุดคือ พัฒนาการจัดการปฏิรูปการเรียนรู้ของจังหวัด โดยเริ่มต้นมีการรวมตัวกันเป็นภาคีเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของจังหวัด หรือเป็นคณะกรรมการ หรือเป็นสภาปฏิรูปการเรียนรู้ของจังหวัด สุดแต่ความเหมาะสม วางแผนการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล โดยอาจดูหน่วยงานของการเรียนรู้ (๑) - (๑๒) ที่เสนอไว้ในรูปที่ ๒ - หน้าปัทม์แห่งการเรียนรู้เต็มพื้นที่

ต้องเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจริง และจะค้นพบและพัฒนากลไกการจัดการ การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวลของจังหวัด ขึ้นมาเอง ซึ่งอาจต่างกันในแต่ละจังหวัด แต่ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างจังหวัด เกิดเป็นเครือข่ายการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวลของจังหวัด ระหว่างจังหวัดขึ้นเต็มประเทศไทย เครือข่ายปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวลที่ครอบคลุมทุกจังหวัด จะกลายเป็นสถาบันในรูปแบบใหม่ ที่เรียนรู้จากการ

ปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ขยายผลต่อยอดให้ได้ผลยิ่งๆ ขึ้น
เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวลทั่วประเทศ

๗.

กลไกระดับชาติในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล

สสค. (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน) ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวลโดยที่เรื่องนี้ต้องทำงานต่อเนื่องเป็นระยะยาว ถ้ามี พรบ. รองรับก็จะทำให้องค์กรนั้นทำงานได้เข้มแข็งและมั่นคงขึ้น

สสค. ควรมีภาคีเชิงยุทธศาสตร์ เช่น สสส.สภาการศึกษา สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเข้าใจและอยากเห็นงานนี้เป็นการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริงอาจตั้งที่ปรึกษาเข้ามาร่วมในภาคียุทธศาสตร์ หรือรัฐมนตรีเป็นผู้มีบทบาทนำในการปฏิรูปการศึกษาเองก็ยิ่งดี นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ควรเข้ามาเป็นภาคีเชิงยุทธศาสตร์เพราะเป้าหมายของแผน ๑๑ คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน จะ

สำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีการปฏิรูปการเรียนรู้ ให้การเรียนรู้กับการพัฒนาอย่าง
ยั่งยืนบูรณาการกัน ภาศึยุทธศาสตร์อาจเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสม

หน้าที่สำคัญของกลไกระดับชาติในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การ
ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล คือ

(๑) สร้างความเข้าใจอย่างกว้างขวางว่าจำเป็นต้องมีกระบวนการหรือนวัตกรรมใหม่ทาง
การศึกษาที่เปลี่ยนแปลงจากการเน้นการสอน ถ่ายทอดเนื้อหาวิชาใน
ห้องเรียน ไปสู่การเรียนรู้ที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้งในทุกพื้นที่ของชีวิต

(๒) ส่งเสริมการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้และสถาบันพัฒนาการสื่อสาร
เพื่อการเรียนรู้ หรือสถาบันอื่นใดอีก เพื่อเป็นเครื่องมือของการปฏิรูปการเรียนรู้

(๓) ส่งเสริมสนับสนุนจังหวัดในการจัดการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล
ของจังหวัด และการสร้างเครือข่ายระหว่างจังหวัด

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล
จะทำให้การปฏิรูปเป็นไปด้วยดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ จะเกิดความเชื่อถือ
ไว้วางใจระหว่างกัน (Trust) ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะยังความปิติสุขให้
เกิดขึ้นกับทุกคน และเป็นพลังแห่งความสำเร็จ

เมื่อคนไทยค้นพบกระบวนการหรือนวัตกรรมใหม่ของการศึกษา ประเทศไทยก็จะไม่
เหมือนเดิมอีกต่อไป สัมพันธภาพใหม่จะยังให้เกิดประโยชน์สุขโดยทั่วกัน